

МИХАИЛ САДОВЯНУ МИТНИЦАТА КРАЙ ГРОБИЩЕТО ЕЮБ

Превод от румънски: Виолета Лалошева, 1980

chitanka.info

Ще ви разкажа една приказка.

Една приказка, която е чистата истина. Ако не е така, нямаше да се разказва.

Само че тази приказка не е от времето, когато подковаваха бълхата, тя е от наши дни и от една позната страна. Можеше да се случи и у нас, но...

Истината ми е господар и само ней се кланям аз...

Истината ни кара да кажем, че мястото е славният Цариград, наричан днес Истанбул, а човекът — един турчин на име Али.

Този турчин беше порядъчен човек и добър стопанин, но му се искаше да е по-малко беден, за да може да живее и той по-леко в тези тежки дни и поне всеки петък да се радва на почивката и да се нахранва до насита. Но как да стори това, като няма с какво? Навсякъде виждаше забогатели от войната и рушветчии, които го гледаха отвисоко. Човек като него — правоверен и изпълняващ всички повели на пророка, заслужаваше друга съдба. С хитрост и измама не върви, той не иска да петни съвестта си. Без съмнение не само гяурите и безчестниците, а и истинските мюсюлмани имат право на щастие. Ето понякога и правоверните вкусват от благата на този живот: било то като служители на Великата Порта, било то с търговия.

Но докато измисли как да стане везир, няма да е лошо да се заеме с някаква работа. Когато му хрумна тази хубава идея, той се разхождаше из селата в тези хубави пролетни дни, оглеждаше се наоколо, откъсваше по някое цвете, пиеше вода от някоя чешма. Качулати чапли бяха пристигнали в градините с разцъфнали бадемове дръвчета на Балъкль.

„Рамазанът отминава и добре ще ми бъде, приятелю Хаджи-бекир, да отпразнувам един хубав байрям с жената. Смятам да намеря някаква стока на достъпна цена и да я продам после изгодно в столицата на Империята. Днес ще продам едно, утре друго: полека-лека търговийката ще потръгне и с помощта на Аллах ще позная благосъстоянието, което ми се полага.“

Речено-сторено. Денят, в който Али тръгна, беше златист, тюркоазеното небе блестеше.

Намери в селото от една баба триста яйца на достъпна цена, сложи ги в една кошница, вдигна я върху тюрбана си и като си тананикаше под носа едно маане, влезе в Истанбул.

Тръгна към Силиври-Капу, но не бе направил още и сто крачки по калдъръмената улица, и го спря един стражник с кръвнишки очи и с нож на хълбока.

— Стой бе! Какво носиш?

Али се спря:

— Нося триста яйца.

— За твои нужди или за търговия?

— Ами за търговия.

— В края на краищата все едно е дали са за твои нужди или за търговия; аз съм митнически служител; ако искаш да минеш, плащай!

— Какво да плащам? Не искам да знам за никакъв митнически служител.

— Ти не искаш да знаеш, ама аз искам.

— Нося малко яйца бе, човече. Платил съм си ги честно — мои са. Кой го е еня за мен.

— Мен бе; плащай данъка и минавай.

— Ами ако не искам, ако се върна обратно и се откажа от търговията?

— И така не може. Щом си вече тук — край!

— А ако нямам пари?

— Нищо. Ще се разберем и без пари. Ще дадеш яйца.

— Добре, ще ти оставя две-три яйца и ме пусни да си гледам търговията.

— Ти казваш две-три, пък аз казвам десет-двайсет.

— Аман бе! Ти правоверен ли си, или гяур?

— Правоверен съм. О! Аллах, Аллах!

— И не ти ли е жал за твоя брат, бре?

— Жал ми е; затова, да не протакаме повече — дай десет яйца и минавай.

Али се почесва по тила, поразмишлява малко, после погалва брадата си и се примирява. Поглежда наоколо разцъфналите градини, чува кукувицата, която му изкуква за късмет. Брои на градския служител десет яйца и качва отново кошницата на главата си.

Въздъхва. Тъй да бъде! Щом е митнически служител — няма какво да се прави. Държавата също си има хора, има си и разходи.

Навлиза в друга улица и друг глас, по-дебел от предишния, го спира:

— Ей, ти там, спри. Плащай такса.

— Няма да спра. Платил съм си таксата и вече съм свободен. Бъди така добър да искаш от други, не от мен.

— Платил ли си? Не ми се вярва.

— Кълна се в брадата си, че платих.

— Къде?

— На първата улица, като завиеш от Силиври-Капу, веднага вдясно.

— А, да. Може. Там е надзорникът от първата махала. Тук е втора махала. Хайде, стига си го усуквал. Ако не дадеш, ще те хвърля в дранголника. Колко плати там?

— Десет яйца.

— Много добре; брой и на мене толкова и си свободен като гълъба, дето е на джамията.

— И с това край ли?

— Край. Нищо повече не ми трябва от теб — върви си по живо, по здраво.

Али въздъхва и вади от кошницата още десет яйца.

Да, трябва да бъде по-внимателен. Не е добре да носи кошницата така на главата си, та да го вижда всеки от другия край на улицата; взема я под мишница и я завива с края на халата.

— Спри бе, човек! — Скоро му виква трети служител. — Какво носиш там скришом? Твое ли е, или си го взел насила от някой подъл гяурин? Ако е от гяурин, ще ми дадеш половината, дето ми се полага. Ако е твое, ще се задоволя само с таксата.

— Аман заман! — завайка се нашият търговец. — С това, дето платих досега, можех три дни да спя и да ям в Гюл-Хане. Ако ти дам и на теб нещо, все едно, че не съм търгуval. Едва ще ми остане да изкарам парите, които съм вложил в стоката. Три пъти такса? За такова нещо не се е чувало в нашата страна, откак се помня.

— Какво да се прави? Нови порядки. Плащай.

— Ако дам и на теб десет яйца, вече съм в загуба.

— Добре бе, не се ядосвай. Плащай осем и се омитай, докато не е дошъл моят другар. Да не кажеш, че не съм милостив.

Причерня му пред очите на търговеца Али, но нямаше какво да прави. Плати, мина, но от този миг се научи да върви другояче. По другата улица префуча като вихър и дори не се обърна на кръсъците

зад гърба си. Прекоси бързо някакъв мегдан, но тук вече нямаше как: двама ездачи го притиснаха с конете си. Клетият търговец не каза повече нито дума; разбра какво му е писано и сложи на всеки в ръката по три яйца. След това се промъкна през Златния Рог към големия мост за Еминьоню. Там стояха други служители — митничари на моста.

— Митото! — извика единият.

— Таксата! — извика друга рошава брада.

Изведнъж Али се спря просветлен. Направи две крачки към перилата на моста и заразглежда чуновете и лебедите. Вече за нищо не го беше грижа — сякаш всичко на този свят беше розово. Обърна се към двамата и им каза любезно:

— Знаете ли какво, ортаци?

— Ще го узнаем, ако ни кажеш — отговори митничарят на моста. А засега плащай това, което ми се полага.

— Знаете ли какво? Аз ще ви дам яйцата, които са ми останали още в кошницата: вземете ги и ме оставете на мира. Разбрахме ли се?

— Разбрано; по-добра дума не би могъл да кажеш. Личи си, че си богат и порядъчен чорбаджия.

Али поздрави почтително двамата служители, като докосна с ръка гърдите си, устата и челото си, обърна се и тръгна, освободен от всякакви грижи, към гробището Еюб, като си подсвиркуваше някаква песен. Такъв е животът. Лош е животът. По-добре с мъртвите, отколкото с живите, както се казва в псалмите на султан Дауд^[1].

Както си вървеше и шибаше надясно и наляво с тоягата боклуците от пътя, ето че се показва погребално шествие, което се движеше към кипарисовата градина на вечния покой.

Хора много: погребват някой щастливец на човешкия род.

— Само Аллах е бог, а Мохамед е неговият пророк — измърмори Али, озарен от чудна мисъл. — Спрете, добри хора и братя — изкрещя той, застанал разкрачен по средата на улицата и вдигнал тояга. — Оттук не се минава!

Шествието спря.

— Как? Какво има? За какво става дума? — питаха всички един през друг и се трупаха.

— Без мито оттук не се минава — спокойно отговори Али. — Платете и, моля, пътят ви е открит.

— Мито за мъртъвци? Досега не се е чувало такова нещо. Вчера не се плащаше нищо.

— Вчера — не, но днеска — да. Няма какво да приказваме повече. Искам да видя парите.

— Колко?

— Малко: една лира.

— Добре, да му дадем една лира — казват, без да се сърдят, роднините на умрелия. — Щом е такъв редът, ще се подчиним. Нашата работа е с големи разходи. Където е отишла хилядарката, ще иде и стотарката. Заповядай лирата.

— Благодарим, на добър път; минаването е свободно!

Али получи лирата и се поклони на тюркоазеното небе. Ех! И все пак животът не е чак толкова лош, както изглеждаше преди един час. Ще се настаним тук на края на пътя, ще си починем и ще отворим подобра търговия. Ще отправим и една молитва към господата бога, който се грижи за правоверните си. Ще подремнем четвърт час. А ето и друго погребално шествие! Ще станем и пак ще направим знак с тоягата за спиране.

— Стойте! Минаването е забранено. Такса!

— Какво? Май че чувахме такова нещо. Колко?

— Една лира.

— Е, щом има нов порядък, да плащаме и да минаваме. Заповядай лирата.

— Благодарим, ваша милост.

Приятна търговия за тихото и сладостно време на пролетта. Но какво ще правим като завалят дъждовете и започне влагата? Я да завладеем онази разнебитена барака в края на улицата. Има и маса. Довечера ще изтичаме до Бюйук-Чаршъ и ще купим един тефтер, да си водим сметките. Също оттам, от един познат арменец, ще купим стара табела с червен надпис. Някога тя висеше над вратата на едно учреждение. Ще закачим табелата над вратата и ще седим важно под знаците ѝ. Мисля, че по такъв начин ще можем да припечелим за байряма парите, по които въздишаме от толкова време. И Софи-ханъм ще се радва на ново фередже.

След три дни търговията на Али беше вече добре уредена: султански гербове, маса, тефтер и тояга с медна дръжка.

— Спрете! Таксата!

Всички плащат.

На шестия ден се зададе погребалното шествие на един везир, който бе напуснал този лъжовен свят. Как? Везирско шествие? Няма значение. Пред портите на смъртта всички са равни. Да плаща такса и този според ранга си. Десет лири!

Останалите везири на Империята излизат напред. Гледат Али — благочестива външност, прошарена брада. Маса, тефтер, султански гербове. Тояга с медна дръжка.

— Какво е това бе?

— Митницата на гробището Еюб.

— Откога? И ние сме висши сановници, а пък не знаем.

— Не сте знаели, но, както виждате, има. Ще ви разкажа, когато благоволите да ме изслушате. А сега дайте заповед да се плати, за да може достопочтеният везир да премине от тленния живот към вечността!

— Хм! Добре, да се плати, а после ще изясним каква е работата.

Като се върнаха от печалната градина в Еюб, везирите изслушаха историята на Али. Не бихме казали, че приказката не им хареса.

— И върви ли добре альш-веришът? — попита усмихнато най-старшият от висшите сановници.

— Слава на Аллах, върви!

— Хората плащат ли?

— Плащат. Защо да не плащат?

— Аферим! Тогава да остане така и още днес ще ти изпратя ферман, за да отделяш това, което се полага за държавата.

— Разбира се, че ще отделям. И с волята на Аллах ще измисля и някое друго честно мошеничество за благо на порядъчните хора и на целия народ.

Така в Истанбул се откри митница на пътя за оня свят.

1944 г.

[1] Става въпрос за библейския цар Давид. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.